

Misijní působení Jezuitů v Novém Biskajsku a jejich podíl na založení Univerzity v Durangu

Durango je čtvrtým největším městem Spojených států mexických. Nachází se na severozápadu země a sousedí se státy Coahuila, Zacatecas, Nayarit, Jalisco a Sinaloa. Podle údajů Národního statistického a geografického institutu (*Instituto Nacional de Estadística y Geografía*) mělo v roce 2010 1 632 934 obyvatel.¹ Z pětadesáti etnických skupin původních obyvatel žijících na území dnešního Mexika, jich v Durangu najdeme pět. Patří k nim Tepehuanové, Nahuové (Mexicaneros), Huicholové, Corové a Tarahumarové. Jejich celkový počet dosahuje 29 000 osob.² Průzkum oblasti dnešního státu Duranga zahájil španělský dobyvatel Nuño Beltrán de Guzmán. Jeho tažení je považováno za jednu z nejbrutálnějších „kapitol“ conquisty Nového Španělska.³ Vzápětí jej následovali další conquistadoři: Cristóbal de Oñate, José Angulo a Ginés Vázquez del Mercado.⁴ Posledního z výše jmenovaných „přitáhla“ do oblasti pověst o existenci obrovské hory stříbra. Ve skutečnosti zde španělský dobyvatel objevil „pouze“ rozsáhlá ložiska železné rudy. V roce 1563 do Duranga dorazil Francisco de

-
- 1 *Ciudad de México: Instituto Nacional de Estadística, Geografía e Informática*, Durango 1998; Centro Nacional de Estudios Municipales. Secretaría de Gobernación, *Enciclopedia de los Municipios de México: Los Municipios de Durango*, México 1998; ROUAIX, P. *Geografía del Estado Durango*, Durango 1929; GALLEGOSE, C. J. *Durango colonial 1563–1910 e Historia de Durango*, Durango 1974.
  - 2 BENÍTEZ, F. *Los indios de México*, México 1980; GÁMIZ, E. *Monografía de la nación tepehuana que habita en la región sur del Estado Durango*, México 1948; GUADALUPE SÁNCHEZ OLMEDO, J. *Etnografía de la Sierra Madre Occidental tepehuanes y mexicaneros*, *Colección Científica, Etnología*, México 1980; REYES VALDÉZ, A. *Pueblos indígenas*, México 2006.
  - 3 DEL PILAR, G. Relación de la entrada de Nuño Guzmán, GARCÍA ICAZBALCETA, J. (ed.) *Documentos para la historia de México* 2, 1887, p. 250; MERCADO GÓMEZ, A. Las andanzas de Nuño Beltrán de Guzmán por el noroeste novohispano: La conquista y Colonización de Compostela, *Clio*, p. 41–45, <http://www.historia.uasnet.mx.Revista_Clio... revista...>, [2015].
  - 4 SARAIVA, A. G. Apuntes para la historia de Nueva Vizcaya, México 1940, p. 214; VILLA ROIZ, C. Durango, de manteles largo por 450 años de se fundación, *Impacto.mx*, 29. 7. 2014, p. 4–5; FUNZO DÍAZ, L. J. *Los habitantes del valle de Guadiana 1563–1630: Apropiación agrícola y ganadera*, Durango 2009 ad.

Ibarra⁵, syn jednoho z proslulých zakladatelů města Zacatecas a založil zde osadu Villa de Guadiana, později přejmenovanou na Durango. Příchod (vpád) Evropanů do regionu vedl nejen k vojenským a náboženským konfliktům, ale vytvořil rovněž podmínky pro „kulturní výměnu“ mezi příchozími a místními obyvateli.⁶

Proslulý kronikář misionářských aktivit v *Novém Španělsku*, P. Gerard Decorme, ve své knize *La Obra de los Jesuitas Mexicanos en la época colonial del 1572–1767* uvádí, že do Duranga přišli v roce 1564 P. Hernando Suárez de la Concha, P. Juan Sánchez a působili zde jako misionáři do roku 1589, kdy je vystřídali P. Nicolás de Arnaya a Gonzalo de Tapia.⁷ V roce 1592 oblast navštívili P. Juan de Velasco a P. Antonio de Santiago.⁸ Guvernér provincie Nové Biskajsko don Rodrigo del Río y Lossa⁹ si uvědomoval význam působení jezuitů a obrátil se proto v roce 1593 na generála řádu s žádostí o posílení misijní činnosti. Představený jezuitů prosbě guvernéra vyhověl a nařídil přenesení sídla kongregace ze Zacatecasu do Duranga. Z nové rezidence v Durangu byli misionáři vysláni do oblasti Lagumera. P. Gonzalo de Tapia a P. Martín Pérez se vypravili z Duranga do Sinaloi, kde prvně jmenovaný zemřel rukou místních obyvatel a stal se prvním jezuitským mučedníkem v Novém Biskajsku. Není se tudíž divit, že jejich řádový spolubratr Chorvat Ivan Ratkay napsal ve dopise z 25. února roku 1681 P. Nicolasi Avancinimu¹⁰, provinciálovi Rakouska a Uher: „Od Guadiany na sever jsou indiáni nejdivočejší a mám tím na mysli právě Tepehuany a Tarahumary“.¹¹ P. Gerónimo Ramírez se po návratu z Lagunery do Duranga usadil na haciendě Saucedá. Odtud začal podnikat misijní cesty do oblastí na sever od Duranga. Naučil se jazyku Tepehuanů,

5 MECHAN, L. *Francisco de Ibarra y la Nueva Vizcaya*, Durango 1992.

6 P. GERARD DECORME, *La obra de los jesuitas mexicanos durante la época colonial 1572–1767*, México 1941, p. 44; ZAMBRANO, F. — GUTIÉRREZ CASILLAS, J. *Diccionario bio-bibliográfico de la Compañía de Jesús en México*, México 1961–1975, 4, 1965, p. 147; DEEDS, S. *Defiance and Difference in Mexico's Colonial North: Indians under Spanish Rule in Nueva Vizcaya*, Austin 2003; MAGALLANES CASTAÑEDA, I. L. *Desafíos misioneros en la Tepehuana y la tarahumara: Un balance historiográfico*, BERNABÉU ALBERT, S. (ed.) *El Grannorte Mexicano: Indios, misioneros y pobladores el mito y la historia*, Sevilla 2009, p. 254–256.

7 SHIELS, E. W. *Gonzalo de Tapia*, New Cork, 1934; JAVIER ALEGRE, F. *Historia de la provincia de la Compañía de Jesús en la Nueva España*, Roma 1959, 1, p. 425; SARAIVA, A. G. *Los misioneros muertos en el Norte de la Nueva España*, México 1943; GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, L. — ANZURES Y BOLAÑOS, C. *Martín Pérez y etnografía de Sinaloa a fines del siglo XVI y principios del siglo XVII*, <[http:// biblioteca.org.ar/libros/92067.pdf](http://biblioteca.org.ar/libros/92067.pdf)>, [2015].

8 PÉREZ DE RIBAS, A. *Historia de los triumphos de nuestra fe*, Madrid 1645; *ibid.* *Páginas para la Historia de Sonora y Sinaloa*, México 1944, p. 161.

9 SÁENZ CARRETE, E. *Rodrigo del Río de Lossa, conquistador y colonizador de Nueva Vizcaya, Registro Territorial de la Propiedad Intelectual de la comunidad de Madrid*, Madrid 2004, p. 1–20.

10 BAUTZ, F. W. *Avancinus Nikolaus, Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* 1, Hamm 1975, S. 306–307.

11 MAGALLANES CASTAÑEDA, I. L. *Desafíos misioneros en la Tepehuana y la Tarahumara: Un balance historiográfico, El Gran norte Mexicano: Indios, misioneros y pobladores entre el mito y la Historia*, Sevilla 2009, p. 251.

v květnu roku 1596 založil misii Santiago Papasquiario a v červenci téhož roku diecézi Santa Catalina de Tepehuanes.¹² Další z jezuitů, P. Juan Agustín Espinoza, založil misie v Maipí, Cinco Señores y Parrasu.¹³ Misijní působení jezuitů dosáhla vrcholu na konci 16. století, kdy byly založeny misie v Zape a Guanceví.¹⁴ Velké povstání Tepehuanů v roce 1616 misijní činnost jezuitů paralyzovalo a osm řádových bratří zaplatilo za své aktivity v oblasti vlastními životy.¹⁵ Od poloviny 17. století zaznamenává evangelizační činnost misionářů znatelný pokles.¹⁶ Misijní činnost řádu byla uzavřena vypovězením jezuitů v letech 1767–1768.

V Durangu se jezuité prosadili nejen jako misionáři, ale nemalou pozornost věnovali rovněž školství. Nedlouhou po svém příchodu založili na okraji města Kolej Guadianu (*El Colegio de Guadiana*)¹⁷, později se přestěhovali do centra, kde se dnes nachází Juárezova univerzita. Nová kolej se stala cílem žáků z okolních měst, kteří byli přitahováni především její dobrou pověstí.¹⁸ Po celé 17. století dosahovala jezuitská výuka dobré úrovně a budova školy brzy přestala stačit narůstajícímu počtu studentů. Proto byla stržena a započaly zde stavební práce na novém komplexu, jenž se dochoval dodnes. Až do počátku roku 1630 mohla guadianská rezidence přežívat díky almužnám a sporadickým donacím.¹⁹ Po uplynutí čtyř desítek let existence guadianské koleje se situace radikálně změnila a to zásluhou licenciáta Francisca de Rojas y Ayora, gene-

12 REYES, A. *Pimas pápagos y tepehuanes: Relaciones lengua-cultura entre los pueblos tepimanos del noroeste de México y suroeste de los Estados Unidos*, México 2004, (Tesis de maestría en antropología, Facultad Filosofía y Letras, Universidad Nacional Autónoma de México); GUADALUPE SÁNCHEZ OLMEDO, J. *Etnografía de la Sierra Madre Occidental tepehuanes y mexicaneros*, México 1980; REYES VALDÉZ, A. *Pueblos indígenas del México contemporáneo*, México 2006.

13 CORONA PÁEZ, S. A. *Crónica de Torreón*, <http://cronica.detorreon.blogspot.com.2011_04_01_archiv.21>, [2015]. GUTIÉRREZ CASILLAS, J. Santarén: Conquistador pacífico, México 1964, BURRUS E. J. — ZUBILLAGA, F. (eds.) *El noroeste de México: Documentos sobre las misiones jesuíticas 1600–1769*, México 1986, p. 85–86.

14 GUTIÉRREZ CASILLAS, J. Santarén: Conquistador pacífico, México 1964; BURRUS, E. J. — ZUBILLAGA, F. (eds.) *El noroeste de México: Documentos sobre las misiones jesuíticas 1600–1769*, México 1986, p. 85–86.

15 GRADIE, C. M. *The Tepehuan Revolt of 1616: Militarism, Evangelism, and Colonization in Seventeenth Century*, Salt Lake City 2000.

16 MARTÍNEZ, E. Fray Diego Hevia y Valdés, obispo de Durango y de Oaxaca, en Nueva España (1588–1656), *Boletín del Real Instituto de Estudios Asturianos* 49, 1995, n. 145, p. 183–204; OBISPO DIEGO HEVIA Y VALDÉS AL REY, *Cartas sobre religiosos de Nueva Vizcaya*, Durango 4. 4. 1652.

17 DE LA CRUZ PACHECO ROJAS, J. *El Colegio de Guadiana de los Jesuitas 1596–1767*, Durango 2006.

18 DE LA CRUZ PACHECO ROJAS, J. *Edificio Central de la Universidad Juárez del Estado de Durango*, Durango 2008; *Archivo General de la Nación, Jesuitas, Colegio de Durango 1739*, I–17, f. 104.

19 DE LA CRUZ PACHECO ROJAS, J. *Edificio Central de la Universidad Juárez del Estado de Durango*, Durango 2008, p. 9–10.

rálního vikáře biskupství Nového Biskajska. Ten v roce 1634 věnoval koleji haciendu San Isidro de la Punta, jež kromě chovu hovězího dobytka disponovala i různými řemeslnickými dílnami v hodnotě 15 000 pesos.²⁰ Francisco Rojas y Ayora se stal patronem koleje a zakladatelem kateder morální filozofie a teologie.

Kolej se stala intelektuálním centrem kreolské společnosti. Formovali se v ní nejen intelektuálové, ale i členové administrativního aparátu severu a severozápadu Nového Španělska. Přicházeli sem také studenti z Culiacánu, Álamosu, Parralu, Parrasu, Chihuahuhui, Santa Fé, Zacatecasu a Albuquerque.²¹ Po vypovězení jezuitů přešla kolej pod správu biskupství v Durangu a kvalifikovaní jezuitští profesori byli nahrazeni lidmi, kteří zdaleka nedosahovali jejich kvalit. Neutěšená situace ve výuce přetrvávala až do roku 1816, kdy se biskupem v Durangu stal Dr. Francisco Castañiza y Larrea. Pod jeho vedením byli v biskupském semináři v Durangu vzděláváni studenti, kteří se po absolutoriu stali významnými reprezentanty ekonomického, politického i kulturního života první poloviny 19. století. V srpnu roku 1856 se na základech bývalé jezuitské koleje a následně biskupského semináře zrodila Civilní státní škola (*Colegio Civil del Estado*), jíž liberální guvernér státu Durango José María Patoni předal do užívání budovy a majetek předchozích nábožensko-vzdělávacích institucí.²² V souvislosti s úmrtím významného mexického prezidenta Benita Juáreze (18. července 1872), požádali studenti a profesori prozatímního guvernéra Florentina Carilla, aby byla škola přejmenována na Juárezův institut (*Instituto Juárez*).

V roce 1957, krátce poté, co Juárezův institut oslavil sto let působnosti laického školství v Durangu, byl státním dekretem přejmenován na Juárezovu univerzitu státu Durango (*Universidad Juárez del Estado de Durango*).²³

Oldřich Kašpar

20 *Archivo General de la Nación: Jesuitas, Colegio de Durango 1739, I–II. v. 15, f. 358*; JAVIER ALEGRE, F. *Historia de la provincia de la Compañía de Jesús en la Nueva España*, Roma 1959; La catedral y su Cofradía, *El siglo*, Durango 22. 7. 2007, <<http://www.elsiglodedurango.com/mx.../135709,s.a>>, [2015]; Notas para la historia de la construcción del Colegio de la Compañía de Jesús de Durango, *México desconocido*, 27. 7. 2014, <<http://www.mexicodesconocido.com.mx/notas-para-la-hist...>>, [2015].

21 DE LA CRUZ PACHECO ROJAS, J. *Edificio Central de la Universidad Juárez del Estado de Durango*, Durango 2008, p. 12.

22 José María Patoni durangeño 1828–1868, <<http://durango.net.mx/home.Interno.2asp?seccion>>, [2015]; José María Patoni, <<http://chihuahuamexico.co/index.php?>>, [2015].

23 DE LA CRUZ PACHECO ROJAS, J. *Edificio Central de la Universidad Juárez del Estado de Durango*, Durango 2008, p. 14.